

RECENZIE

State and Law in East Asia. Festschrift Karl Büniger. Edited by Dieter Eikemeier and Herbert Franke. Wiesbaden, Otto Harrassowitz, 1981, str. IX, 318. Cena 102 DM.

Profesor Karl Büniger (nar. 1903) byl dlouhá léta skoro osamělým badatelem v oboru dějin čínského práva, jehož studium se v posledních deseti — patnácti letech velmi rozšiřuje. Jeho nejpodstatnějším dílem je kniha *Quellen zur Rechtsgeschichte der Tang-Zeit. Monumenta Serica Monograph IX*, Peking 1946.

Recenzovaná kniha obsahuje šestnáct příspěvků ve třech jazycích. Dosti technická studie A. F. P. Hulsewé o měrách a vahách za dynastie Čchin ve 3. st. př. n. l. (*Weights and Measures in Ch'in Law*, str. 25—39) byla již v PhS zmíněna. D. F. Henderson, *The Role of Law in Japan. Some Issues* (str. 204—6) vytyčuje několik otázek a podotázek, aniž se je pokouší zodpovědět. Užitečný je přehled vyučování převážně východoasijského práva spolu s poměrně rozsáhlou bibliografií: Chin Kim, *The Teaching of Asian Law* (str. 300—12). Krátkou předmluvu napsali oba vydavatelé (str. VII—IX) a bibliografii Bünigerových prací (str. 313—8) v letech 1928—1980 sestavil O. Wegel.

Příspěvky nejsou řazeny přísně chronologicky (od 5. století př. n. l. do současnosti) vytvářejí však určité tematické celky. Pod označením právo se vždy míní právo trestní, protože jen to bylo kodifikováno.

Prvních šest článků (včetně studie od Hulsewé) lze zahrnout pod anglické slovo „statecraft“ — státnictví, umění vládnout. L. Vandermeersch, *Le développement de la procédure écrite dans l'administration chinoise à l'époque ancienne* (str. 1—24) se zabývá písaři, pečeti, úředními spisy na bambusových destičkách a obecně písemným řízením. Shrnuje, že v Číně měl psaný akt téměř magickou hodnotu. Proto se zachovalo tolik písemných dokumentů. Rafe de Crespigny popisuje v podrobné studii *Inspection and Surveillance Officials Under the Two Han Dynasties* (str. 40—79) dvojitý systém administrativní kontroly. Jednak místními orgány, jednak kontrolory vyslanými do různých provincií, zvláště ustanovenými komisemi, císařskými úředníky a konečně i inspekčními cestami, které vedly panovníka do různých částí země. Autor se domnívá, že uplatnění dojité kontroly přineslo určitou vyrovnanost správy celé země.

M. Loewe zkoumá jinou složku státní a „světové“ správy v letech 221 př. n. l.—220 n. l. v článku *The Authority of the Emperors of Ch'in and Han* (str. 80—111) tím, že věnuje pozornost spojení vládců s nebeskou nadpřirozenou mocí, vlastnostem, které měl mít dobrý panovník, stejně jako formalitám spojeným s nástupem na trůn, sesazením nebo abdikací. Často se stávalo, že výběr osoby panovníka spoluurčovali vysocí hodnostáři. Své teoretické a praktické poznatky shrnuje do politické teorie různých politiků a filozofů.

Do stejné skupiny příspěvků patří: J. Gernet, *L'homme ou la paperasse. Aperçu sur les conceptions politiques de T'ang Chen* (str. 112—125) se věnuje zapomenutému a ve 20. století znovu nalezenému mysliteli Tchang Čenovi (1630—1704), který ostře kritizoval byrokratický systém státního aparátu a stavěl se proti tomu, aby člověk byl považován za hromadu papíru. Současnou problematikou ochrany státního tajemství se zabývá H. von Senger, *Die Gesetzgebung über den Staatsgeheimnisschutz in der Volksrepublik China* (str. 126—144) na základě předpisů, které sám zčásti překládá. Stejný autor uveřejnil v roce 1970 knihu *Kaufverträge im traditionellen China*, Zürich.

Další příspěvek se vrací ke středověku, kdy za dynastie Tchang (618—906) vznikl první soustavný a později velmi vlivný zákoník Tchang-lü. W. Johnson přeložil zatím jeho první část: *The T'ang Code. Volume I. General principles. Translated with an Introduction*, Princeton 1979. Stejný autor se v recenzovaném sborníku zabývá skupinovou trestní odpovědností — *Group Criminal Liability in the T'ang Code* (str. 145—158). Johnson doplňuje a rozšiřuje studii K. Bünigera, *Über die Verantwortlichkeit der Beamten nach klassischem chinesischem Recht*, *Studia Serica* 6 (1957), str. 159—191.

Podobnými jevy neložalnosti, zneužití moci a donucení za poslední dynastie Čching se zabývají z různých hledisek: P. H. Ch'en, *Disloyalty to the State in Late Imperial China* (str. 159—183) a M. J. Meijer, *Abuse of Power and Coercion* (str. 184—203). První z nich, Čchen Paul Cheng-čao, je autorem pozoruhodné knihy *The Formation of the Early Meiji Legal Order. The Japanese Code of 1871 and Its Chinese Foundation*, Oxford 1981. Ve svém článku Čchen zkoumá pojem neložalnosti a jeho potrestání, stejně jako soudní praxi. Shrnuje, že konfuciánská právní nauka měla rozhodující vliv na definici pojmu zrady. Meijer studuje na základě 26. kapitoly Trestního zákoníka velikých Čchingů (Ta Čching lü-li) důležité aspekty vztahu mezi vládou a poddanými, zneužití moci úředníky a trestní ustanovení s tím související. Zejména mu jde o definici pojmů zmíněných v názvu článku.

P. Seidel, *Das Zurücktreten des Gesetzbuches zugunsten der Erlasse im Recht der Sung-Zeit* (str. 207—214) se pokouší přispět k hodnocení sporné otázky nepoužívání za Sungů existujícího, tedy tchangského zákona a jeho nahrazení císařskými výnosy. Došlo k tomu zejména v letech 1067—1088. Seidel zkoumá některé výnosy, aby mohl poznat, zda představují vhodnou modernizaci práva; druhá možnost je, že se panovník necítil vázán právem.

Další dva příspěvky se zabývají čínským právem v kontextu zvykového práva Džurdženů dynastie Ťin (1115—1234) a v trestním zákoníku vietnamském. H. Franke, *Jurchen Customary Law and the Law of the Chin Dynasty* (str. 215—233). Některé texty džurdženského zvykového práva se zachovaly a jejich dynastie Ťin měla vlastní zákoník Tchaj-che z roku 1201, založený přirozeně na tchangském zákoníku. Svou pozitivní úlohu před rokem 1201 neztratilo džurdženské právo ani smíšením s právem čínským.

Aktuálnější úlohu čínského práva v cizině popisuje Nguyen Ngoc Huy, *The Penal Code of Vietnam's Le Dynasty* (str. 234—264). Zákoník Quoc trieu hing laut pochází ze začátků dynastie Le (1428—1788) a je nejen velmi důležitým, ale i nejstarším zákoníkem protože texty ostatních se ztratily. Je přirozeně pod čínským vlivem, vykazuje však určité zvláštnosti. Zákoník byl v letech 1908—1922 vydán ve francouzském překladu R. Deloustala a měl veliký význam pro chápání práva ve východní i jihovýchodní Asii.

Zvláštní případ čínského práva mimo vlastní Čínu rozebírá R. Heuser, *Die Interpretation der Verfassung durch die Versammlung der Hohen Richter in Taiwan* (str. 255—271). Autor zkoumá otázku účinnosti rozhodnutí „vyšších soudců“ pro vytváření ústavního práva v rámci kategorií „mocenského státu“ (Machtstaat) a „právního státu“ (Rechtsstaat). Přichází k závěru, že politický nátlak velmi omezuje možnost samostatného a účinného rozhodnutí těchto tchajwanských soudců.

Poslední studie od J. D. Langlois Jr., *Authority in Family Legislation. The Cheng Family Rules* (str. 272—292) zkoumá jistou autonomii mocného rodu Čengů podle Pravidel rodiny z roku 1379. Tato pravidla rodiny (ťia-fan) představují určitou „ústavu“ i „zákoník“ velkorodiny a obsahují podrobně rozpracované zásady a pravidla, která byla vytvořena hlavami rodin a zavazovala členy k jejich dodržování. Vzhledem k velikému teritoriálnímu rozsahu a množství obyvatel lze mluvit o určitém kváziautonomním zákonodárství.

I když recenzovaný sborník nemůže zdaleka zaplnit všechny mezery ve studiu dějin východoasijského práva, přispěl podstatně k jeho poznání a bude nepochybně povzbuzovat k dalšímu rozvoji.

Timoteus Pokora

Ch'en, Paul Heng-chao, The Formation of the Early Meiji Legal Order. The Japanese Code of 1871 and its Chinese Foundation. London Oriental Studies, Volume 35. Oxford, Oxford University Press, 198. Stran XV, 204

Je obecně známo, že z četných asijských států se pouze Japonsko vlastními silami vymanilo z tuhých pout feudalismu. Zejména na základě průmyslové výroby došlo cestou kapitalistického vývoje od roku 1868 mnohem dále nežli jiné a mnohem lidnatější státy asijského kontinentu. Teprve 1854 si Američané